

SPIS TREŚCI

Autorzy	5	Dlaczego PTD przystąpiło do PFP?	31
Spis treści	9	Polskie Towarzystwo Nadciśnienia Tętniczego	33
Do Czytelnika	17	Wprowadzenie	33
Część I	19	Struktura Towarzystwa	33
Polskie Forum Profilaktyki Chorób Układu Krążenia – PFP .. 21		Cele PTNT	33
<i>Grzegorz Kopeć, Piotr Podolec</i>		Specjalizacja z nadciśnienia tętniczego	34
Jak powstało Polskie Forum Profilaktyki Chorób Układu Krążenia?	21	Badania epidemiologiczne oraz programy prewencji chorób serca i naczyń	34
Cele PFP	22	Działalność naukowa, współpraca międzynarodowa	35
Struktura PFP	22	Dlaczego PTNT przystąpiło do PFP	36
Działalność PFP w latach 2005–2007	23	Polskie Towarzystwo Badań nad Miażdżycą	37
Działalność Rady Redakcyjnej PFP	24	Struktura Towarzystwa	37
Zasady powstawania oraz rozpowszechniania Wytocznych PFP	24	Członkowie	37
Działalność związana z ustawodawstwem na rzecz promocji zdrowia i prewencji chorób sercowo-naczyniowych	26	Cele PTBnM	37
Polskie Towarzystwo Kardiologiczne	27	Działalność związana z promocją zdrowia	37
Struktura Towarzystwa	27	Dlaczego PTBnM przystąpiło do PFP?	38
Członkowie	27	Polskie Towarzystwo Pediatryczne	39
Cele PTK	28	Struktura Towarzystwa	39
Działalność związana z promocją zdrowia	28	Członkowie	39
Dlaczego PTK przystąpiło do PFP	28	Cele PTP	39
Towarzystwo Internistów Polskich	29	Działalność związana z promocją zdrowia	39
Struktura Towarzystwa	29	Dlaczego PTP przystąpiło do PFP?	40
Członkowie	29	Polskie Towarzystwo Neurologiczne	41
Cele TIP	29	Struktura Towarzystwa	41
Działalność związana z promocją zdrowia	29	Członkowie	41
Dlaczego TIP przystąpiło do PFP?	30	Cele PTN	41
Polskie Towarzystwo Diabetologiczne	31	Działalność związana z promocją zdrowia	41
Struktura Towarzystwa	31	Dlaczego PTN przystąpiło do PFP?	42
Członkowie	31	Kolegium Lekarzy Rodzinnych w Polsce	43
Cele PTD	31	Struktura Kolegium	43
Działalność związana z promocją zdrowia	31	Członkowie	43
		Cele KLRwP	43

Działalność związana z promocją zdrowia	43	Badania EuroAspire	99
Inna działalność związana z promocją zdrowia	44	Projekt EuroAction	100
Dlaczego KLRwP przystąpiło do PFP?	44	Podsumowanie	100
Partnerzy i Przyjaciele Polskiego Forum Profilaktyki	45	Najważniejsze polskie programy epidemiologiczne i prewencyjne	103
Część II	47	<i>Piotr Podolec, Izabela Karch, Andrzej Pająk, Grzegorz Kopeć, Grażyna Broda, Wojciech Drygas, Andrzej Rynkiewicz, Tomasz Zdrojewski, Andrzej Cieśliński</i>	
Profilaktyka, higiena, zdrowy tryb życia. Rys historyczny	49	Wprowadzenie	103
<i>Zbigniew Bela</i>		Przegląd najważniejszych polskich badań epidemiologicznych w kardiologii	103
Wprowadzenie	49	Podsumowanie	108
Piśmiennictwo dotyczące zasad higieny i profilaktyki	50	Prewencja chorób układu sercowo-naczyniowego w Narodowym Programie POLKARD w latach 2003–2005	111
Najstarsze traktaty medyczne	51	<i>Tomasz Zdrojewski, Wojciech Drygas, Marek Naruszewicz, Łukasz Wierucki, Zofia Słońska, Małgorzata Kozłowska-Wojciechowska, Bogdan Wyrzykowski, Adam Torbicki, Grzegorz Opolski</i>	
Najważniejsze definicje, pojęcia i skróty w prewencji	75	Wprowadzenie	111
<i>Andrzej Pająk, Ewa Kawalec, Katarzyna Czabanowska, Grzegorz Kopeć, Piotr Podolec</i>		Prewencja chorób układu sercowo-naczyniowego w Polsce. Główne projekty realizowane w ramach Narodowego Programu POLKARD 2003–2005	112
Najważniejsze definicje i pojęcia w prewencji	75	Edukacja i badania przesiewowe wśród liderów opinii społecznej i w środowiskach opiniotwórczych, w tym posłów i senatorów RP	116
Skróty często stosowane w Podręczniku PFP (tom I)	81	Wnioski	117
Czynniki ryzyka chorób sercowo-naczyniowych	83	Metody prewencji	119
<i>Piotr Podolec, Grzegorz Kopeć, Andrzej Pająk</i>		<i>Andrzej Pająk</i>	
Wprowadzenie	83	Wprowadzenie	119
Definicja	83	Badania przesiewowe (skrining)	120
Klasyfikacja	84	Interwencja	121
Główne czynniki ryzyka chorób sercowo-naczyniowych	84	Prewencja wtórna	122
Predysponujące czynniki ryzyka chorób sercowo-naczyniowych	85	Prewencja pierwotna	123
Potencjalne czynniki ryzyka chorób sercowo-naczyniowych	85	Priorytety prewencji chorób sercowo-naczyniowych w opiece podstawowej	125
Niemodyfikowalne czynniki ryzyka chorób sercowo-naczyniowych	86	<i>Adam Windak, Maciej Godycki-Ćwirko</i>	
Wybrane elementy epidemiologii chorób układu sercowo-naczyniowego w Polsce	89	Wprowadzenie	125
<i>Tomasz Zdrojewski, Grażyna Broda, Paweł Goryński, Bogdan Wojtyński, Piotr Bandosz, Bogdan Wyrzykowski</i>		Wytyczne dotyczące profilaktyki	126
Wprowadzenie	89	Rola lekarza rodzinnego	127
Rozpowszechnienie i kontrola czynników ryzyka w Polsce	90	Działania profilaktyczne dotyczące chorób układu krążenia	128
Nadciśnienie tętnicze	91	Kampanie medialne w promocii zdrowia i profilaktyce chorób serca i naczyń – doświadczenia międzynarodowe	131
Inne najważniejsze czynniki ryzyka	91	<i>Wojciech Drygas, Zofia Słońska, Adam Torbicki, Grzegorz Opolski, Tomasz Zdrojewski</i>	
Terytorialne różnicowanie rozpowszechnienia czynników ryzyka oraz przedwczesnej umieralności z powodu chorób układu krążenia w Polsce	93	Wprowadzenie	131
Najważniejsze światowe programy prewencyjne	95	Najważniejsze programy edukacyjne	131
<i>Andrzej Pająk, Wojciech Drygas</i>		Czy wszystkie kampanie medialne są skuteczne i opłacalne?	132
Wprowadzenie	95	Doświadczenia Programu POLKARD Media „Pamiętaj o sercu” („Mind Your Heart”)	133
Badania prospektywne	95		
Porównania różnych kultur	97		
Badania interwencyjne	97		
WHO MONICA Project	98		
Rekomendacje	99		
Program CINDI	99		

Światowy Dzień Serca na Świecie i w Polsce135	Jakie jest znaczenie pomiarów ciśnienia tętniczego w rokowaniu ryzyka sercowo-naczyniowego?..... 173
<i>Adam Torbicki, Wojciech Drygas</i>	<i>Andrzej Tykarski</i>
World Heart Day 135	Dlaczego w tablicach SCORE nie uwzględniono cukrzycy?.. 174
Światowy Dzień Serca w Polsce 135	<i>Krzysztof Strojek</i>
Czy profilaktyka chorób serca i naczyń jest opłacalna?.. 137	Dlaczego w tablicach SCORE nie uwzględniono nadwagi i otyłości? 175
<i>Wojciech Drygas, Tomasz Zdrojewski</i>	<i>Barbara Zahorska-Markiewicz</i>
Wprowadzenie..... 137	Czy ryzyko sercowo-naczyniowe należy oceniać u dzieci?.. 176
Ile kosztuje leczenie chorób serca i naczyń? 138	<i>Jerzy Stańczyk, Beata Kierzkowska</i>
Jak ocenić skuteczność prewencji i leczenia ChUK w kategoriach ekonomicznych?..... 139	Czy neurologzy powinni oceniać ryzyko sercowo-naczyniowe? 178
Jak interpretować dowody naukowe, czyli podstawy EBM143	<i>Danuta Ryglewicz</i>
<i>Anetta Undas</i>	Czy system SCORE dobrze szacuje ogólne ryzyko sercowo-naczyniowe? 179
Zasady EBM..... 143	<i>Anetta Undas</i>
Formułowanie zagadnień klinicznych..... 143	Dlaczego mój stosunek do SCORE jest krytyczny? 180
Badania kliniczne 144	<i>Marek Naruszewicz</i>
Ocena wiarygodności badania z randomizacją..... 144	Czy ocena ryzyka sercowo-naczyniowego ma znaczenie praktyczne? 180
Pojęcia przedstawiające wyniki badania 146	<i>Adam Windak</i>
Przeglądy systematyczne i metaanalizy..... 148	Część IV183
Źródła wiedzy..... 148	Wytyczne Polskiego Forum Profilaktyki Chorób Układu Krążenia dotyczące nadciśnienia tętniczego ...185
Wytyczne..... 149	<i>Andrzej Tykarski, Piotr Podolec, Grzegorz Kopeć, Andrzej Pająk, Kalina Kawecka-Jaszcz, Danuta Czarnecka, Tomasz Zdrojewski, Elżbieta Kozek, Marek Naruszewicz, Adam Windak, Jerzy Stańczyk, Anetta Undas, Grzegorz Opala, Wojciech Drygas, Tomasz Grodzicki, Jacek Musiał</i>
Część III153	Podstawowe zasady diagnostyki i leczenia nadciśnienia tętniczego187
Wytyczne Polskiego Forum Profilaktyki Chorób Układu Krążenia dotyczące oceny ryzyka sercowo-naczyniowego155	<i>Andrzej Tykarski, Danuta Czarnecka</i>
<i>Piotr Podolec, Grzegorz Kopeć, Andrzej Pająk, Anetta Undas, Elżbieta Kozek, Andrzej Tykarski, Marek Naruszewicz, Jerzy Stańczyk, Grzegorz Opala, Maciej Godycki-Ćwirko, Adam Torbicki, Jacek Musiał</i>	Wprowadzenie..... 187
Ocena ryzyka sercowo-naczyniowego157	Związek nadciśnienia tętniczego z poszczególnymi chorobami układu krążenia na tle miażdżycy 187
<i>Piotr Podolec, Grzegorz Kopeć, Marcin Gruchała, Andrzej Rynkiewicz</i>	Korzyści wynikające z obniżenia ciśnienia tętniczego .. 187
Wprowadzenie..... 157	Zalecenia dotyczące badań przesiewowych 188
Definicje..... 157	Metodyka pomiaru ciśnienia tętniczego..... 188
Ocena ryzyka sercowo-naczyniowego..... 157	Rozpoznanie nadciśnienia tętniczego..... 189
Kliniczne znaczenie oceny ryzyka sercowo-naczyniowego.. 158	Podstawowe zasady prewencji nadciśnienia tętniczego 189
Koncepcja ryzyka ogólnego 159	Cele terapeutyczne 189
Systemy oceny ryzyka ogólnego 159	Postępowanie w przypadku rozpoznania nadciśnienia tętniczego 190
Europejski system oceny ryzyka ogólnego – SCORE... 161	Leczenie nefarmakologiczne 190
Zastosowanie tablic SCORE..... 161	Leczenie farmakologiczne 191
Opinie, komentarze, pytania167	Nadciśnienie tętnicze jako przyczyna uszkodzenia nerek i czynnik ryzyka progresji przewlekłej niewydolności nerek197
Jak interpretować pojęcie ryzyka ogólnego?..... 167	<i>Włodysław Sułowicz</i>
<i>Andrzej Pająk</i>	Wprowadzenie..... 197
Skale ryzyka sercowo-naczyniowego 168	Złożone przyczyny nadciśnienia tętniczego w chorobach nerek 197
<i>Piotr Bandosz, Tomasz Zdrojewski</i>	
Jakie znaczenie dla zdrowia populacji ma ocena ryzyka sercowo-naczyniowego? 171	
<i>Andrzej Rynkiewicz</i>	

Leczenie nadciśnienia tętniczego u chorych z upośledzoną funkcją nerek	198	Prewencja lub opóźnianie wystąpienia cukrzycy a prewencja chorób układu krążenia	223
Wpływ leczenia hipotensyjnego na zwolnienie progresji niewydolności nerek	198	Leczenie cukrzycy	223
Wpływ leczenia hipotensyjnego na wielkość białkomoczu	199	Badania diagnostyczne w kierunku chorób układu krążenia w cukrzycy	227
Nadciśnienie a nerki – wzajemne interakcje	199	Cukrzyca u dzieci i młodzieży	227
Opinie, komentarze, pytania	203	Nerkowe powikłania cukrzycy	231
Aktualne spojrzenie na rolę nadciśnienia tętniczego w patogenezie miażdżycy	203	<i>Tomasz Stompór</i>	
<i>Marek Naruszewicz</i>		Wprowadzenie	231
Nadciśnienie tętnicze a zaburzenia gospodarki węglowodanowej	204	Patofizjologia nefropatii cukrzycowej	232
<i>Dorota Zozulińska-Ziółkiewicz</i>		Patomorfologia zmian w nerkach w przebiegu nefropatii cukrzycowej	235
Nadciśnienie tętnicze w neurologii	205	Rozpoznanie nefropatii cukrzycowej	235
<i>Andrzej Szczudlik, Agnieszka Słowik, Dorota Włoch-Kopeć</i>		Leczenie nefropatii cukrzycowej	236
Nadciśnienie tętnicze u kobiet w ciąży	206	Leczenie uzupełniające w nefropatii cukrzycowej	237
<i>Kalina Kawecka-Jaszczyk, Danuta Czarnecka</i>		Dializy i przeszczepianie nerek u chorych z nefropatią cukrzycową	239
Różnice w diagnostyce i leczeniu nadciśnienia tętniczego u dzieci i dorosłych	208	Podsumowanie	240
<i>Lesław Szydłowski</i>		Zaburzenia w układzie sercowo-naczyniowym w cukrzycy typu 1 u dzieci	243
Leczenie osób w podeszłym wieku z nadciśnieniem tętniczym – nie leczmy milimetrów słupa rtęci	210	<i>Mirosława Urban</i>	
<i>Tomasz Grodzicki</i>		Wprowadzenie	243
Dlaczego skuteczność leczenia nadciśnienia tętniczego jest mała?	211	Czynniki patogenetyczne prowadzące do zaburzeń w układzie krążenia	243
<i>Andrzej Pająk</i>		Opinie, komentarze, pytania	249
Niedoceniane elementy w diagnostyce nadciśnienia tętniczego	212	Cukrzyca jako czynnik ryzyka sercowo-naczyniowego	249
<i>Tomasz Zdrojewski</i>		<i>Waldemar Banasiak, Piotr Ponikowski</i>	
Chory z nadciśnieniem tętniczym w praktyce lekarza rodzinnego	213	Ogólnoustrojowe powikłania cukrzycy	250
<i>Wanda Horst-Sikorska</i>		<i>Władysław Grzeszczak</i>	
Część V	215	Neurologiczne powikłania cukrzycy	251
Wytyczne Polskiego Forum Profilaktyki Chorób Układu Krążenia dotyczące cukrzycy	217	<i>Jan Kochanowski</i>	
<i>Elżbieta Kozek, Piotr Podolec, Grzegorz Kopeć, Andrzej Pająk, Andrzej Tykarski, Tomasz Zdrojewski, Marek Naruszewicz, Maciej Godycki-Ćwirko, Jerzy Stańczyk, Anetta Undas, Grzegorz Opala, Wojciech Drygas, Jacek Sieradzki</i>		Profilaktyka okulistycznych powikłań cukrzycy	252
Cukrzyca i stany przedcukrzycowe a choroby sercowo-naczyniowe	219	<i>Ariadna Gierek-Lapińska</i>	
<i>Elżbieta Kozek</i>		Otyłość i nadwaga a cukrzyca typu 2	253
Definicja i epidemiologia cukrzycy	219	<i>Barbara Zahorska-Markiewicz</i>	
Klasyfikacja zaburzeń homeostazy glukozy	219	Dieta cukrzycowa jako element profilaktyki sercowo-naczyniowej	254
Rozpoznawanie cukrzycy i stanów przedcukrzycowych	220	<i>Tomasz Klupa</i>	
Oznaczanie glikemii w celu rozpoznania zaburzeń homeostazy glukozy	221	Znaczenie diety w kontroli cukrzycy	255
Związek cukrzycy i stanów przedcukrzycowych z chorobami rozwijającymi się na tle miażdżycy i wpływ leczenia hipoglikemizującego na ryzyko tych chorób	221	<i>Anna Rudnicka</i>	
Ocena ryzyka wystąpienia choroby układu krążenia w cukrzycy	222	Problemy kardiologiczne u pacjentów chorujących na cukrzycę	257
		<i>Jerzy Sadowski</i>	
		Część VI	259
		Wytyczne Polskiego Forum Profilaktyki Chorób Układu Krążenia dotyczące roli alkoholu w profilaktyce chorób układu krążenia	261
		<i>Artur Mamcarz, Piotr Podolec, Andrzej Pająk, Anetta Undas, Elżbieta Kozek, Andrzej Tykarski, Marek Naruszewicz, Jerzy Stańczyk, Grzegorz Opala, Maciej Godycki-Ćwirko, Grzegorz Kopeć, Adam Torbicki</i>	

Alkohol a choroby układu sercowo-naczyniowego	263
<i>Artur Mamcarz, Piotr Podolec, Grzegorz Kopeć</i>	
Wprowadzenie	263
Dane ogólne	263
Aspekty metaboliczne	264
Alkohol a ryzyko sercowo-naczyniowe	264
Alkohol a ryzyko innych chorób	265
Mechanizmy odpowiedzialne za korzyści dla układu sercowo-naczyniowego wynikające ze spożywania alkoholu	266
Podsumowanie	266
Opinie, komentarze, pytania	269
Kardiolog	269
<i>Mirosław Dłużniewski</i>	
Diabetolog	270
<i>Jacek Sieradzki</i>	
Pediatria	271
<i>Jerzy Stańczyk</i>	
Neurolog	272
<i>Wojciech Kozubski</i>	
Gastroenterolog	273
<i>Tomasz Mach</i>	
Toksykolog	275
<i>Janusz Pach</i>	
Psychiatra	277
<i>Dominika Dudek</i>	
Onkolog	278
<i>Janusz Pawłęga</i>	
Diagnostyka ostrych zespołów wieńcowych po spożyciu alkoholu	279
<i>Ewa Stępień</i>	
Kiedy z czystym sumieniem można usiąść za kierownicą?	279
<i>Andrzej Borysewicz</i>	
Czy państwo zarabia na akcyzie?	280
<i>Bogusław Mąsior</i>	
Część VII	281
Wytczne Polskiego Forum Profilaktyki Chorób Układu Krążenia dotyczące chorób sercowo-naczyniowych u kobiet	283
<i>Zdzisława Kornacewicz-Jach, Piotr Podolec, Grzegorz Kopeć, Andrzej Pająk, Tomasz Zdrojewski, Marek Naruszewicz, Jerzy Stańczyk, Anetta Undas, Elżbieta Kozek, Andrzej Tykarski, Grzegorz Opala, Adam Windak, Adam Torbicki, Jacek Musiał</i>	
Choroby serca u kobiet	285
<i>Zdzisława Kornacewicz-Jach</i>	
Wprowadzenie	285
Epidemiologia	286
Postrzeganie problemu	287
Różnice płci	287
Czynniki ryzyka	287
Ocena ryzyka	288
Klinika	289
Podsumowanie	289
Spoleczne uwarunkowania chorób serca u kobiet	291
<i>Beata Tobiasz-Adamczyk</i>	
Wprowadzenie	291
Status społeczno-ekonomiczny	291
Postawy lekarzy	293
Rola edukacji zdrowotnej	293
Opinie, komentarze, pytania	295
Epidemiologia czynników ryzyka u polskich kobiet	295
<i>Barbara Cybulska</i>	
Jak wyodrębnić wśród kobiet grupę o wysokim ryzyku chorób układu sercowo-naczyniowego?	296
<i>Marek Naruszewicz</i>	
Nadciśnienie tętnicze u kobiet – problem wciąż niedoceniany	296
<i>Kalina Kawecka-Jaszcz</i>	
Udar mózgu u kobiet	298
<i>Anna Członkowska</i>	
Odrębności diagnostyki choroby wieńcowej u kobiet	299
<i>Hanna Szwed</i>	
Leczenie interwencyjne choroby niedokrwiennej serca u kobiet	301
<i>Wiesława Tracz</i>	
Operacje pomostowania tętnic wieńcowych u kobiet	303
<i>Andrzej Bochenek</i>	
Hormonalna terapia zastępcza a ryzyko chorób układu krążenia	304
<i>Jadwiga Kłóś</i>	
Choroby serca u kobiet – perspektywa europejska	306
<i>Andrzej Rynkiewicz</i>	
Cukrzyca a ryzyko sercowo-naczyniowe u kobiet	306
<i>Bogna Wierusz-Wysocka</i>	
Terapia hormonalna w okresie menopauzy a ryzyko chorób układu krążenia – punkt widzenia ginekologa	308
<i>Tomasz Pertyński, Grzegorz Stachowiak</i>	
Problemy psychologiczne u kobiet w okresie okołomenopauzalnym	312
<i>Zbigniew Lew-Starowicz</i>	
Część VIII	313
Wytczne Polskiego Forum Profilaktyki Chorób Układu Krążenia dotyczące tzw. nowych czynników ryzyka	315
<i>Anetta Undas, Piotr Podolec, Grzegorz Kopeć, Andrzej Pająk, Zbigniew Gąsior, Maciej Małecki, Mieczysław Pasowicz, Andrzej Rynkiewicz, Adam Torbicki, Tomasz Zdrojewski, Danuta Czarnecka, Wojciech Drygas, Maciej Godycki-Cwirko, Elżbieta Kozek, Marek Naruszewicz, Grzegorz Opala, Jerzy Stańczyk, Jacek Sieradzki</i>	
Nowe biologiczne czynniki ryzyka miażdżycy	317
<i>Anetta Undas</i>	
Wprowadzenie	317
Białko C-reaktywne (C-reactive protein – CRP)	317

Homocysteina (Hcy)	320	Szczepienia przeciwko grypie u osób w wieku podeszłym – wyniki badań i mechanizmy protekcji kardiologicznej	351
Lipoproteina (a) – Lp(a)	321	<i>Magdalena Strach, Urszula Kozera-Ptaszyńska, Tomasz Grodzicki</i>	
Fibrynogen	321	Wprowadzenie	351
Interleukina 6 (IL-6)	322	Znaczenie szczepień u osób w starszym wieku	351
Metaloproteinaza-9 macierzy (MMP-9)	322	Grubość kompleksu <i>intima-media</i>	353
Fosfolipaza A ₂ związana z lipoproteinami (Lp-PLA ₂)	323	<i>Zbigniew Gąsior, Katarzyna Mizia-Stec, Magdalena Mizia</i>	
Inne biochemiczne potencjalne czynniki ryzyka	323	Wprowadzenie	353
Podsumowanie	323	Miażdżycy i zmiany strukturalne ściany naczyniowej a IMT	353
Białko C-reaktywne w populacji polskiej – wyniki badania NATPOL PLUS	327	Metodyka pomiaru	354
<i>Tomasz Zdrojewski</i>		Wartości referencyjne	355
Spoczynkowa częstość rytmu serca	329	IMT a czynniki ryzyka miażdżycy	355
<i>Andrzej Rynkiewicz, Grzegorz Kopeć, Piotr Podolec</i>		IMT tętnic szyjnych a zmiany miażdżycowe w naczyniach wieńcowych	357
Wprowadzenie	329	IMT jako wskaźnik ryzyka incydentów sercowo-naczyniowych	357
Spoczynkowa częstość rytmu serca a ryzyko sercowo-naczyniowe	329	IMT jako wskaźnik progresji/regresji miażdżycy	358
Patomechanizm związku przyspieszonego rytmu serca z ryzykiem sercowo-naczyniowym	331	IMT w innych naczyniach tętniczych	358
Wartości prawidłowe częstości rytmu serca	332	IMT a inne parametry przebudowy strukturalnej i czynnościowej naczyń – wzajemne powiązania	359
Zasady pomiarów spoczynkowej częstości rytmu serca	332	Podsumowanie	359
Metody redukcji częstości rytmu serca	333	Ocena funkcji śródbłonna. Znaczenie pomiarów rozszerzalności tętnicy ramiennej	363
Szczepienia przeciw grypie w prewencji chorób sercowo-naczyniowych	335	<i>Grzegorz Kopeć, Piotr Podolec</i>	
<i>Piotr Podolec, Grzegorz Kopeć</i>		Wprowadzenie	363
Wprowadzenie	335	Ocena funkcji śródbłonna	363
Możliwe patomechanizmy powikłań sercowo-naczyniowych wywołanych zakażeniem wirusem grypy	335	Pomiary naczynioruchowej funkcji śródbłonna	364
Biologia wirusa	336	Badania rozszerzalności tętnic wieńcowych	364
Epidemiologia grypy	336	Badanie funkcji śródbłonna na tętnicach obwodowych	364
Rola szczepień przeciw grypie w profilaktyce chorób sercowo-naczyniowych	336	Podsumowanie	366
Zalecenia dotyczące szczepień przeciw grypie u pacjentów z chorobami sercowo-naczyniowymi	338	Zwapnienia tętnic wieńcowych – wskaźnik <i>calcium score</i>	369
Przeciwwskazania do szczepień	338	<i>Mieczysław Pasowicz</i>	
Grypa	341	Wprowadzenie	369
<i>Lidia B. Brydak</i>		Obrazowanie zwapnień	369
Wprowadzenie	341	Wskaźnik uwapnienia tętnic wieńcowych	370
Objawy kliniczne grypy	341	Kliniczne zastosowania wskaźnika uwapnienia tętnic wieńcowych	370
Diagnostyka	342	Czy oznaczać wskaźnik uwapnienia tętnic wieńcowych u osób bez objawów?	373
Powikłania po przebytej grypie	343	Czy oznaczać wskaźnik uwapnienia tętnic wieńcowych u osób z objawami?	374
Profilaktyka – szczepienia przeciw grypie	343	Rola wskaźnika CS w swoistych populacjach chorych	375
Leki antygrypowe nowej generacji	346		
Zdrowie publiczne	347		
Podsumowanie	347		

Zalecenia i wytyczne towarzystw medycznych w Europie i na świecie.	375	Badania nad podłożem genetycznym złożonych form choroby niedokrwiennej serca.	382
Podsumowanie	377	Podsumowanie	383
Genetyczne czynniki ryzyka chorób sercowo-naczyniowych	379	Zanieczyszczenia powietrza a ryzyko chorób układu krążenia.	385
<i>Maciej T. Małecki, Dariusz Moczulski</i>		<i>Adam Torbicki</i>	
Wprowadzenie.	379	Wprowadzenie.	385
Dziedziczenie chorób sercowo-naczyniowych	379	Cząsteczki PM 2,5 μm	385
Monogenowe postacie choroby niedokrwiennej serca.	380	Działania na rzecz ograniczania zanieczyszczeń	386
		Podsumowanie	386